

The use of modern information technologies in the educational process contributes to increasing the efficiency and accessibility of education. Involvement of cadets in real service exercises and simulation exercises helps to develop their practical skills and ability to work in a team. Therefore, ensuring the quality of higher education in higher military educational institutions and institutions with specific learning conditions is a complex and multifaceted process that requires a systematic approach and constant improvement.

The ways described in this article can serve as a basis for developing effective strategies for managing the quality of education and improving its effectiveness.

Keywords: *quality of education, specialized education, system of ensuring the quality of education in higher military educational institutions and institutions of higher education with specific educational conditions.*

DOI: <http://doi.org/10.51369/3083-5917-2025-2-5>

УДК 343.01:343.241

Євген ПИСЬМЕНСЬКИЙ

доктор юридичних наук, професор,

в. о. проректора з наукової роботи

ЗВО «Університет Короля Данила»

E-mail: yevhen.pysmenskyi@ukd.edu.ua

ORCID: 0000-0001-7761-7103

ЯКИМ Є ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ?

У статті досліджено поняття покарання відповідно до його визначення у КК України (ч. 1 ст. 50 КК України). Констатується, що зазначена законодавча дефініція містить два істотних положення, яких цілком достатньо для визначення суті поняття покарання та формування його ознак.

Актуальність дослідження з-поміж іншого зумовлюється поточними тенденціями до вдосконалення інституту покарання, що простежуються в умовах воєнного стану: розширюється система покарань, окремі усталені його види трансформуються тощо.

Здійснено доктринальне тлумачення кримінально-правової норми, яку містить ч. 1 ст. 50 КК України. На основі аналізу поняття покарання, визначення та характеристики його ознак з'ясовується суть покарання з позиції підходу законодавця, що відображений у легальній дефініції.

Установлено, що ознаками покарання є такі: 1) покарання становить засіб примусу, через який відбувається комплексний вплив на поведінку особи поза її волею; 2) цей примус застосовується від імені України і лише згідно з обвинувальним вироком України, що ухвалюється відповідно до законодавчо визначених процедур; 3) покарання стосується лише особи, яка в межах тих самих процедур визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення; 4) суть покарання полягає в тому, щоб у легальний спосіб обмежити права і свободи засудженого.

Наводяться аргументи стосовно того, що покарання є складником кримінальної відповідальності та становить правовий наслідок учинення кримінального правопорушення. Отже, покарання нерозривно зв'язано із вчиненням кримінального правопорушення, а застосування покарання до інших правопорушень унеможливується.

© Письменський Є., 2025

Порушується також проблема узгодженості кримінально-правових санкцій із рівнем суспільної небезпеки правопорушень. Продemonстровано диспропорції в системі покарань та можливі напрями вдосконалення кримінального законодавства. Наголошується на потребі системного підходу до кримінально-правового регулювання та обґрунтованого реформування санкцій, зважаючи на принцип справедливості й ефективності правозастосування.

Ключові слова: покарання, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суспільна небезпека, примус, кримінальне законодавство України.

Постановка проблеми. Інститут покарання на теренах України розвивалася поступово, з часом стаючи все більш розвинутим і сталим. Змінювалось ставлення держави та суспільства до людини, яка вчинила кримінальне правопорушення, та її кримінально-правового статусу. Окремі види покарань трансформувались в інші, деякі зникали з нормативних положень і практичної діяльності, з'являлись нові покарання, які за своїми властивостями узгоджувались із певним етапом соціального розвитку. Чимало змін зазнали порядок і умови призначення окремих видів покарання. Запроваджено поділ усіх видів покарань на основні та додаткові задля забезпечення індивідуалізованого впливу на осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

Ретроспективний погляд на зародження, формування та функціонування інституту покарання у вітчизняному кримінальному праві уможливорює висновок про те, що в Україні він має досить глибоке національне коріння, самобутність та особливості, пов'язані з впливом інших держав, у складі яких перебували українські землі. Зокрема, чималий вплив на поточний стан системи покарань здійснив її розвиток у період совєцького панування. Наприклад, сьогодишнє обмеження волі є правонаступником передбаченого КК України 1960 р. різновиду позбавлення волі з відбуванням у колоніях-поселеннях. Інакше кажучи, закріплений у попередньому законі різновид позбавлення волі ви-

окремився в чинному законодавстві в самостійний вид покарання [1, с. 75].

Уперше за час чинності КК України 2001 р. система покарань почала розширюватися в період воєнного стану, що запроваджений в Україні з огляду на повномасштабне вторгнення російських загарбників. З'явилися нові види покарань, а саме пробаційний нагляд та позбавлення державної нагороди України, істотно змінилася суть арешту як виду основного покарання.

Водночас поняття покарання відображене в ч. 1 ст. 50 КК України, а отже, і його нормативний зміст характеризуються стабільністю. Єдина зміна, яка відбулася у ст. 50 КК України, стосується запровадження кримінальних проступків і появи родового поняття кримінального правопорушення, що і було використано у зазначеній нормі про поняття покарання. Однак, як часто буває, часткові зміни КК України не враховують системності певного законодавчого інституту. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 59-1 КК України суть пробаційного нагляду зводиться до обмеження прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду. Це застереження видається зайвим, оскільки за ч. 1 ст. 50 КК України будь-яке покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Покарання в Україні належить до числа відносно широко досліджених. У різний період фахівці зверталися до його вивчення (як у комплексі, так і щодо його поняття). Зокрема, йдеться про таких авторів, як М. Бажанов, Т. Денисова, М. В'юник, О. Книженко, Н. Марченко, Н. Орловська, Ю. Пономаренко, О. Рябчинська, В. Тютюгін. Щоправда, аналіз законодавчої дефініції поняття покарання на тлі сучасних соціально-правових трансформацій потребує свого самостійного та глибокого розгляду, що і пропонується зробити в межах цього дослідження.

Метою статті є аналіз поняття покарання, визначення та характеристика його ознак через здійснення доктринального тлумачення кримінально-правової норми, яку містить ч. 1 ст. 50 КК України.

Виклад основного матеріалу. Нюанси кримінально-правової кваліфікації, тонкощі кримінально-правової характеристики окремих кримінальних правопорушень, інші проблеми Загальної та Особливої частин КК України значною мірою втрачають сенс, якщо за вчинене правопорушення не призначається справедливе покарання або якщо призначене покарання не виконується або виконується неналежним чином.

Відповідаючи на питання, яку роль у боротьбі зі злочинністю відіграє покарання, М. Бажанов зазначав, що далеко не головну і лише допоміжну, оскільки перевага має надаватись заходам економічного, політичного та організаційного характеру [2, с. 130]. Це в жодному разі не означає приниження тієї ролі, яку відіграє кримінальний закон і діяльність органів правопорядку. Там, де переконання у протидії кримінально протиправній поведінці не дає бажаного результату, держава вимушена застосо-

вувати засоби примусу, включаючи покарання. Призначення покарання з подальшим його відбуванням у межах реалізації кримінальної відповідальності варто розглядати як останній засіб (*ultima ratio*), що використовує держава в протидії кримінально протиправній поведінці.

Відповідно до ч. 1 ст. 50 КК України під покаранням розуміється захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Це визначення (відносно чітко) дає змогу встановити коло ознак, за якими покарання можна відмежувати від інших заходів кримінально-правового впливу.

Мається на увазі, що зазначена законодавча дефініція містить два істотних положення, яких цілком достатньо для визначення суті поняття покарання і формування його ознак. Йдеться про те, що покарання, на противагу деяким іншим формам кримінальної відповідальності, є заходом державного примусу та полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Зважаючи на формально-логічні вимоги до визначення змісту понять, поняття покарання можна визначити як державний примус, що полягає в передбаченому КК обмеженні прав і свобод засудженого. Отже, істотною ознакою покарання є примус засудженого до певних обмежень його прав і свобод [3, с. 14–15].

Покарання розглядається як один із різновидів кримінально-правових наслідків учинення кримінального правопорушення, що водночас утворює ключовий складник кримінальної відповідальності. Покарання не може існувати поза кримінальною відповідальністю, залишаючись на сьогодні основним засобом, що застосовується

для реалізації кримінальної відповідальності.

На противагу кримінальній відповідальності, що розробляється переважно доктринально, питання покарання чітко регламентуються в КК України (розділ X його Загальної частини «Покарання та його види»). І такий підхід слід визнати перевагою законодавства України.

Кримінальне правопорушення та покарання нерозривно пов'язані між собою. Будь-яке кримінальне правопорушення має своє покарання, унікальність якого полягає в тому, що воно становить реакцію держави на найбільш небезпечний вид правопорушень – кримінальні правопорушення. Покарання відбивається в санкціях кримінально-правових норм, що утворює їх зміст, через зазначені санкції воно втілюється (може втілитися) у життя. Як зауважує К. Остапко, покарання як засіб охорони суспільства та громадянина від кримінально протиправних посягань здійснюється як через погрозу його застосування, що існує в санкції кожної кримінально-правової норми, так і у спосіб його реалізації, тобто примусового виправлення і наступної ресоціалізації осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [4, с. 11].

Спираючись на наведене вище законодавче визначення покарання, можна скласти перелік та охарактеризувати його базові ознаки (їх кількість може бути і більшою, що залежить від авторського підходу до змісту поняття покарання).

1. Покарання – засіб примусу, що поєднує комплекс прийомів впливу (психічного, фізичного, матеріального й організаційного характеру), з використанням яких, незалежно від волі особи, здійснюється реагування держави на її поведінку з метою забезпечення виконання завдань, сформульованих у ст. 1 КК України. Приму-

совий характер покарання зумовлюється тим, що його призначення не потребує згоди особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та застосовується владною силою без врахування її (особи) побажань чи вимог.

Застосування державного примусу завжди пов'язане з різними за обсягом і ступенем інтенсивності правообмеженнями. З-поміж усіх заходів державного примусу саме покарання тягне найбільший обсяг правообмежень (зокрема порівняно з адміністративними чи дисциплінарними стягненнями). При цьому будь-який захід кримінально-правового впливу не може вважатись головним або найефективнішим засобом протидії злочинності. Покарання має застосовуватись лише тоді, коли інші кримінально-правові заходи залишаються не здатними належним чином вплинути на правопорушника. Водночас підвищена небезпека кримінально протиправного діяння та особи, яка його вчинила, зумовлює необхідність застосування найсуворіших заходів впливу, що тягнуть істотні обмеження її прав і свобод.

2. Примус застосовується від імені держави та за вироком суду. З огляду на те, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України), вона цілком законно одержує право визначати, у яких випадках порушники цих прав і свобод мають підлягати державному примусу. Це право належить виключно державі і ніхто, крім неї, не може використовувати примус. Виключається застосування покарання в інший спосіб, ніж це встановлює держава. Остання уповноважує суд у спеціально передбаченому для цього законом порядку встановлювати винуватість особи в учиненні певного кримінального правопорушення та, з огляду на обставини кримінального проваджен-

ня, здійснювати від її імені відповідне реагування в певному обсязі. Якщо суд, ухвалюючи обвинувальний вирок, приймає рішення про призначення покарання, він іменем України визначає його конкретну міру (вид, строк, розмір тощо). Таким чином відображається те, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, перебуває у кримінально-правових відносинах не з певним судом, а загалом із державою.

Установлення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, визнання необхідності застосування щодо неї покарання, визначення його міри є виключною компетенцією суду. Жоден інший орган держави не вправі вирішувати питання про призначення покарання. Незаконне застосування покарання тягне настання юридичної відповідальності, включаючи кримінальну.

Застосування покарання від імені держави означає, що в основі покарання міститься негативна оцінка поведінки винуватої особи з боку держави, що засуджує її за вчинене діяння. Особливістю кримінально-правового осуду є набуття ним форми відбитого в обвинувальному вирокі суду осуду держави.

3. Покарання застосовується до особи, визнаної винуватою в учиненні кримінального правопорушення. Ця ознака передбачає, що: по-перше, покарання є правовим наслідком вчинення кримінального правопорушення, через що його застосування до інших правопорушень виключається; по-друге, покарання призначається лише в тому разі, якщо винуватість

особи в передбаченому законом порядку було встановлено, що відображається в обвинувальному вирокі суду. Важливо, щоб винуватість особи встановлювалась без порушення закону, і в жодному разі покарання не застосовувалося до особи, яка не є винуватою у вчиненні кримінального правопорушення; по-третє, покарання завжди має особистий характер, тобто його призначення та подальше відбуктування стосується лише особи, яку суд визнав винуватою у вчиненні кримінального правопорушення. Ніхто інший, крім засудженого, не може зазнавати властивих покаранню обмежень прав і свобод (наприклад, ізоляції від суспільства підлягає саме і тільки засуджений до позбавлення волі на певний строк, конфіскації – лише майно, що йому належить особисто). Зазначена ознака покарання ґрунтується на конституційному положенні про те, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути покарана, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ч. 1 ст. 62 Конституції України).

4. Покарання полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого¹. Це означає, що відповідні обмеження прав і свобод засудженого містить КК України, лише який згідно з ч. 2 ст. 1 визначає, які покарання застосовуються до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. Саме санкція статті (частини статті) Особливої частини КК України закріплює вид і розмір покарання (обсяг правообмежень) за те чи інше кримінальне правопорушення. Суд не

¹ Щоправда відповідно до інших положень КК України може йтися і про позбавлення права. Наприклад, у ст. 54 КК України передбачено таке покарання, як позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Сама назва цього

покарання свідчить про те, що йдеться не про обмеження, а про позбавлення певних прав засудженого. Аналогічний висновок можна зробити й аналізуючи таке покарання, як конфіскація майна.

вправі обрати особі, визнаній винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, якийсь інший захід примусу з поміж тих, що не передбачені у кримінальному законодавстві України.

Покарання так чи інакше заподіює страждання тій особі, до якої воно застосовується. При цьому обмеження прав і свобод засудженого, що складають зміст покарання, можуть диференціюватись за обсягом карального впливу залежно від того, яким є вчинене кримінальне правопорушення. Зокрема, найбільших обмежень особа зазнає в разі вчинення особливо тяжких злочинів, тобто таких, які характеризуються найвищим рівнем суспільної небезпеки. Наприклад, вчинення вбивства працівника правоохоронного органу (ст. 348 КК України) може мати наслідком позиттєве обмеження права на свободу, передбачаючи застосування покарання у виді довічного позбавлення волі. У такий спосіб забезпечується справедливість покарання.

Характер обмежень прав і свобод засудженого визначається конкретним видом покарання, передбаченим у КК України. Найпоширеніші обмеження – ті, що поєднані зі звуженням майнових прав засудженого (наприклад, штраф, виправні роботи, конфіскація майна) та пов'язані з обмеженням його волі (арешт, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі тощо).

Треба враховувати, що деякі права і свободи особи можуть додатково обмежуватись через необхідність дотримання режиму відбування певного виду покарання (наприклад, права на тасмницю листування, телефонних розмов, телеграфної й іншої кореспонденції при відбуванні покарання у виді позбавлення волі на певний строк) або навіть з огляду на потребу компенсування витрат, пов'язаних із виконанням судового рішення. Наприклад,

згідно з ч. 1 ст. 13-1 КВК України засуджені до покарання у виді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських чи виправних робіт та пробаційного нагляду оплачують витрати, пов'язані з виконанням судового рішення (за винятком неповнолітніх, осіб з інвалідністю першої або другої групи, осіб, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, особи віком понад шістьдесят років, які не працюють та не отримують пенсію). Через покриття витрат засуджені до зазначених видів покарань додатково обмежуються у своїх майнових правах.

Водночас деякі права та свободи особи не можуть обмежуватись за жодних обставин, включаючи утворення ними змісту покарання. Обмеженню не підлягають такі права: не бути вигнаним за межі України і не бути виданим іншій державі, на громадянство, на життя, на повагу до гідності тощо (це впливає зі ст. 64 Конституції України).

Обсяг правообмежень, який передбачає певне покарання, має узгоджуватись з характером і ступенем суспільної небезпеки діяння. У літературі з цього приводу слушно наголошується на тому, що в контексті побудови санкцій норм кримінального закону фундаментальне значення має суспільна небезпека, яка характеризує склад кримінального правопорушення в єдності його об'єктивних і суб'єктивних ознак [5, с. 25]. Щоправда, КК України знає чимало прикладів неузгодженості між санкцією кримінально-правової норми та рівнем суспільної небезпеки кримінального правопорушення, що може проявлятися у виді надмірності кримінальної репресії в одних випадках та її слабкості в інших (диспропорційний вплив).

Як відповідний приклад можна продемонструвати той обсяг покарання, що визначений стосовно колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України), який свідчить про здебільшого хибне відбиття типового рівня суспільної небезпеки відповідних актів поведінки. Можна виявити помилковість законодавчої оцінки характеру та ступеня суспільної небезпеки окремих форм колабораційної діяльності, що виражається у встановленні таких виду та розміру покарання за їх вчинення, які явно не відповідають тяжкості вчиненого. У цьому аспекті мають рацію фахівці, які доводять виникнення неспівмірності покарання за діяння, що можуть бути кваліфіковані за ст. 111-1 КК України: в окремих випадках покарання є занадто суворим, в інших – не виконує функцію виправлення та запобігання вчинення особою нових кримінальних правопорушень [6]. Приклад неадекватності (надмірної репресивності) покарання також можна простежити, звернувшись до ч. 6 ст. 111-1 КК України, яка з-поміж іншого передбачає відповідальність за активну участь у заходах політичного характеру. Водночас такий саме строк основного покарання у виді позбавлення волі передбачений, зокрема за фінансування тероризму, що призвело до тяжких наслідків. Навряд чи відповідні діяння можна розглядати з позиції однакового рівня суспільної небезпеки та й порівнювати загалом [7, с. 380].

Складно також пояснити, чому в частинах других статей 239, 239-1 та 239-2 КК України, якими регламентовано відповідальність за діяння (земельні делікти), що спричинили «загибель людей або інші тяжкі наслідки» («тяжкі наслідки»), як максимально суворе покарання передбачено позбавлення волі на строк до 5 років (нетяжкий злочин), тоді як за пору-

шення правил охорони або використання надр, що призвело до аналогічних наслідків (ч. 4 ст. 240 КК України), – 7 років, за знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу (ч. 2 ст. 245 КК України) – 10 років (тяжкі злочини), а за умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів ПЗФ (ч. 2 ст. 252 КК України) – 12 років позбавлення волі (особливо тяжкий злочин) [8, с. 108–109].

Варто констатувати і встановлення істотно різних покарань за кримінальні правопорушення однакової (схожої) суспільної небезпеки (тяжкості) і різний вплив однакових ознак, що кваліфікують кримінальне правопорушення, на зміну міри типового покарання. Як наслідок, наявні санкції нерідко дають спотворене уявлення про суспільну небезпеку певного діяння.

О. Дудоров щодо цього резонно констатує: на жаль, КК України загалом бракує виваженого, кваліфікованого підходу до побудови санкцій. При цьому останні, відіграючи роль формального класифікатора кримінальних правопорушень за ступенем їх тяжкості, переважно характеризуються довільністю і позбавлені наукового (зокрема соціологічного й психологічного) обґрунтування [9, с. 95]. Учений звертає увагу на ще одну притаманну КК України проблему, яка стосується конструювання санкцій, – це те, що частина останніх характеризується занадто широкими межами покарання у виді позбавлення волі, внаслідок чого покарання, призначене за конкретний злочин, може виявитись у діапазоні різних категорій тяжкості. У результаті не виключені випадки, коли особі може бути призначене покарання, яке відповідає індивідуальній тяжкості злочину, тоді як інші кримінально-правові наслідки (звільнення від покарання та його відбування, пога-

шення судимості тощо) можуть визначатись з огляду на типову тяжкість злочину [9, с. 96]. Якщо звернутися до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 р., то відповідно до його положень конструювання санкцій має наслідком неприпустиме «розповзання» від кримінального проступку до нетяжкого злочину.

Наукова обґрунтованість побудови санкції кримінально-правової норми має не менше значення, ніж правильне конструювання її диспозиції, а КК України бракує вираженого, кваліфікованого підходу до побудови санкцій. Складно не погодитись із Ю. Пономаренком, який зазначає, що законодавець часто встановлює санкції, керуючись позаправовими міркуваннями, інколи інтуїтивно, «на око». Слушно констатується і наявність істотної розбіжності між законодавчо встановленою караністю кримінального правопорушення та сукупністю кримінально-правових засобів-установлень, що фактично використовують суди як покарання [10, с. 244–245, 351].

Висновки. Потрібно наголосити на нерозривності усталеної для вітчизняної правової доктрини тріади: кримінальне правопорушення – кримінальна відповідальність – покарання. При цьому покарання є складником кримінальної відповідальності, що є правовим наслідком вчинення кримінального правопорушення. З огляду на це, покарання нерозривно зв'язано із вчиненням кримінального правопорушення, а застосування покарання до інших правопорушень унеможливорюється.

На підставі аналізу поняття покарання, яке зафіксоване в ч. 1 ст. 50 КК України, визначено іманентні ознаки покарання, а саме: 1) покарання становить засіб примусу, через який відбувається комплексний вплив на поведінку особи поза її волею; 2) цей примус застосовується від імені України і лише згідно з обвинувальним вироком України, що ухвалюється відповідно до законодавчо визначених процедур; 3) покарання стосується лише особи, яка в межах тих самих процедур визнана винуватою у вчиненні кримінального правопорушення; 4) суть покарання полягає в тому, щоб у легальний спосіб обмежити права і свободи засудженого.

Список використаних джерел:

1. Новікова К. А. Обмеження свободи як вид покарання : монографія / наук. ред. Ю. А. Пономаренко. Харків : Право, 2019. 288 с.
2. Бажанов М. І. Кримінальне право України. Дніпропетровськ : Пороги, 1992. 166 с.
3. Кримінальна політика у сфері покарань / Б. М. Головкін, В. О. Туляков, В. М. Бурдін, М. В. Романов, І. З. Сень, А. С. Хільченко (Макаренко) ; за ред. Б. Головкіна, Г. Шмельцер. Одеса : Гельветика, 2022. 209 с.
4. Остапко К. С. Правова регламентація виконання покарання у виді позбавлення волі у виправних колоніях мінімального рівня безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 20 с.
5. Орловська Н. А. Санкції кримінально-правових норм: засади та принципи формування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2012. 40 с.
6. Притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення колабораційної діяльності: аналіз діючого законодавства, практики його застосування та пропозиції

щодо змін у законодавстві: аналітична записка / Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ» (листопад 2022 р.). URL: https://www.vplyv.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zvit_zmina_ukr.pdf (дата звернення: 15.10.2024).

7. Письменський Є. О. Кримінально-правові проблеми протидії колабораційній діяльності: монографія. Київ: Алерта, 2024. 348 с.

8. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про напрями вдосконалення механізму кримі-

нально-правової охорони довкілля (на замітку розробникам нового кримінального кодексу України). *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2020. № 1 (13). С. 92–125.

9. Дудоров О. О. Поняття злочину. Класифікація злочинів. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 84–102.

10. Пономаренко Ю. А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: монографія. Харків: Право, 2020. 720 с.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2025

Ye. Pysmenskyy

WHAT IS THE LAWFUL CONTENT OF THE CONCEPT OF PUNISHMENT UNDER THE CRIMINAL LAW OF UKRAINE?

The article examines the concept of punishment according to its definition in the Criminal Code of Ukraine (Part 1 of Article 50 of the Criminal Code of Ukraine). It is stated that this legislative definition contains two essential provisions which are quite sufficient to define the essence of the concept of punishment and to form its features.

The relevance of the study is, inter alia, stipulated by the current trends towards improvement of the institution of punishment which can be traced under martial law: the system of punishment is expanding, some of its established types are being transformed, etc.

The article provides a doctrinal interpretation of the criminal law provision contained in Part 1 of Article 50 of the Criminal Code of Ukraine. Based on the analysis of the concept of punishment, definition and characteristics of its features, it is determined that the essence of punishment is clarified from the perspective of the legislator's approach reflected in the legal definition.

It is established that the features of punishment are as follows: 1) punishment is a means of coercion which has a comprehensive impact on a person's behaviour against his/her will; 2) this coercion is applied on behalf of Ukraine and only by a guilty verdict of Ukraine adopted by the legally determined procedures; 3) punishment applies only to a person who is found guilty of a criminal offence under the same procedures; 4) the essence of punishment is to legally restrict the rights and freedoms of a convicted person.

It is argued that punishment is a component of criminal liability and constitutes a legal consequence of a criminal offence. Given this, punishment is inextricably linked to the commission of a criminal offence, and it is impossible to apply punishment to other offences.

The problem of consistency of criminal sanctions with the level of social danger of offences is also raised. It shows the disproportions in the system of punishment and possible areas for improvement of criminal legislation. It emphasises the need for a systematic approach to criminal law regulation and reasonable reform of sanctions, with due regard to the principle of fairness and effectiveness of law enforcement.

Keywords: *punishment, criminal liability, criminal offence, public danger, coercion, criminal legislation of Ukraine.*